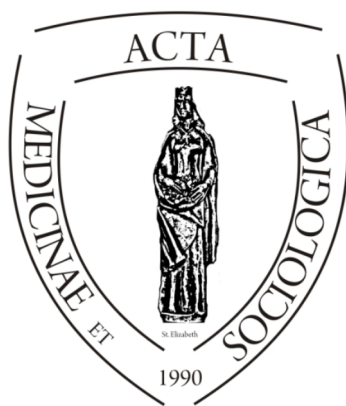

Acta

Medicinae

et

Sociologica

Vol.6. No.18-19. 2015.

Debreceni Egyetem
Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Acta Medicinae et Sociologica

6. évfolyam 18-19. szám 2015

Volume 6. No. 18-19. 2015

Alapítás éve: 2010

Főszerkesztő: Dr. Kiss János

Főszerkesztő-helyettes: Dr. Fónai Mihály

Szerkesztők: Dr. Hüse Lajos és Dr. Takács Péter

Olvasószerkesztő: Balogh Erzsébet

Az aktuális szám további szerkesztője: Dr. Huszti Éva

Az aktuális szám lektora: Dr. Fónai Mihály

A kiadvány az ÁROP-1.A.3.-2014-2014-0059 "Területi együttműködést segítő programok a Nyíregyházi Járás területén" c. pályázat keretén belül készült, melynek kedvezményezettje Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Szerkesztőbizottság: Dr. Semsei Imre (elnök), Dr. Kiss János (társelnök), Mikóné Márton Júlia (titkár), Dr. Fábián Gergely, Dr. Kósa Zsigmond, Dr. Ködmön József, Dr. Kalapos István, Dr. Lőrincz István, Rákóczi Ildikó, Csorba Ákos, Dr. Lukácskó Zsolt, Dr. Szöllősi János, Dr. Takács Péter

Tudományos tanácsadók:

Prof. Dr. Muszbek László, akadémikus

Prof.Dr. Pethő Attila, akadémikus

Felelős kiadó: Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar

Szerkesztőség: 4400 Nyíregyháza, Sóstói út 2-4. Tel.: (42) 404-411,
Fax: (42) 408-656; e-mail: acta.m.s@foh.unideb.hu

Készült az IMI Print Kft. nyomdájában, Nyíregyházán

A szöveget gondozta: Bihon Tibor és Bihonné Király Edit

Felelős vezető: Nagy Imréné

HU – ISSN 2062-0284

Tartalomjegyzék

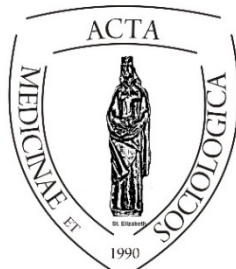
Husztai Éva Előszó	5
Malakucziné Póka Mária A Nyíregyházi járás települési szerkezete, demográfiai, háztartási jellemzői	11
Szoboszlai Katalin Lakásjellemzők a Nyíregyházi járásban és a megyeszékhelyen	30
R. Fedor Anita – Balogh Erzsébet A foglalkoztatás és a munkanélküliség jellemzői a Nyíregyházi járásban	47
Fábián Gergely – Takács Péter – Szigeti Fruzsina A jövedelmi helyzet és jövedelmi szegénység	68
Szilicsány Éva Panna Megélhetési nehézségek, nélkülözés a Nyíregyházi járásban, 2015-ben	80
Hüse Lajos A szubjektív egészségi állapot tényezői és azok változásai Nyíregyházán és vonzáskörzetében	96
Husztai Éva Mondd meg kikkel töltöd az idődet, s megmondom ki vagy. A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló néhány jellemzője és működése a Nyíregyházi járásban	121
Szigeti Fruzsina – Fábián Gergely – Takács Péter Az érzelmi jóllét mérése a Nyíregyházi járás településein	145
Patyán László A Nyíregyházi járásban élő idősök életkörülményei	162
Krizsai Anita – Tóthné Csatlós Ildikó Szociális problémák és a segélyezési rendszer alakulása a Nyíregyházi járás településein	181
Takács Péter – Fábián Gergely – Szigeti Fruzsina A Nyíregyházi háztartáspanel életminőségi modellvizsgálatok legújabb eredményei, valamint az életminőség modell bővítésének lehetőségei a Rough Set Theory alkalmazásával	198

Függelék

Nyíregyháza város életminősége - Háztartáspanel kutatás kérdőíve	226
--	-----

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

***Mondd meg, kikkel töltöd az idődet,
s megmondom, ki vagy.
A társas támogatást nyújtó személyes
kapcsolati háló néhány jellemzője és
működése a Nyíregyházi járásban***

Husztai Éva

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Abstract. Some characteristics and functioning of the social support network on Nyíregyháza district. This present study deals with egocentric social network based on data from Nyíregyháza district. In 2015 we could examined more than 1,500 people's social support system. This paper firstly gives a brief outline of the theory of the contact and the social capitals and then writes about the wideness and composition of egocentric network in the examined district. We study whether there is an essential difference between people who live in Nyíregyháza and in the other, smaller towns. The paper submits examine about strong ties, like close kin and other relatives, friendships; moreover weak ties as neighbours and acquaintances. Dealing with weak ties, this study gives a picture about the contacts which come from belonging to clubs, civil or ecclesiastical organisations and analyses the frequencies of private gathering. Based on theory of Utasi, the paper writes down the four types of micro society integration in Nyíregyháza district.

Keywords: egocentric social network, social support, strong ties, weak ties, friendship, solidarity, social integration

Bevezetés

A társas kapcsolatok, a társas támogatást nyújtó személyes kapcsolati háló jelentősége

A társas kapcsolatokról szólva elsőként két fogalmat fontos megemlíteni: a kapcsolati tőke és a társadalmi tőke kifejezéseket. A mai modern társadalmakban mindkét tőkeforma jelentős szerepet játszik az emberek mindennapjaiban.

A gazdasági tőke, kulturális tőke fogalmai mellett, Pierre Bourdieu nevéhez köthető a társadalmi tőke meghatározása és az is, hogy az említett tőkefajták átalakulhatnak, azaz például gazdasági tőkéből lehet kulturális vagy társadalmi tőkét, vagy például társadalmi tőkéből gazdasági tőkét „kovácsolni” (Bourdieu 1983).

A társadalmi tőke Bourdieu szerint olyan erőforrás, mely egy adott csoporthoz való tartozáson alapul: „...az egyén által birtokolt társadalmi tőke nagysága egyrészt azon kapcsolatok hálójának kiterjedtségétől függ, amelyeket ténylegesen mozgósítani tud, másrészt azon (gazdasági, kulturális vagy szimbolikus) tőke nagyságától, amelyet azok birtokolnak, akikkel kapcsolatban áll” (Bourdieu, 1983:168).

A kapcsolati tőke hiánya társadalmi elszigetelődést, izolációt, marginalizációt eredményezhet, csökkenti a társadalmi integráció esélyét (Bourdieu 1983, Granovetter 1982, Sík 2012, Dávid-Husztli-Lukács 2015).

A tanulmányban egy rövid elméleti áttekintés után azzal foglalkozunk, hogy a társas kapcsolatoknak, a személyes kapcsolathálózat kiterjedtségének, összetételének milyen mintázata van a Nyíregyházi járásban, van-e lényegi különbség a nagyvárosban és a kistelepüléseken élők személyes kapcsolathálója között.

Rövid elméleti áttekintés: társadalmi tőke, kapcsolati tőke

A bevezetőben említett társadalmi tőke jelentőségét ott érhetjük tetten, mikor nagyjából azonos gazdasági és kulturális tőkével rendelkező egyének egymástól lényegesen eltérő eredményeket érnek el attól függően, hogy mennyire képesek saját érdekükben mobilizálni egy csoport rendelkezésre álló tőkéjét (Dávid-Husztli-Lukács 2015).

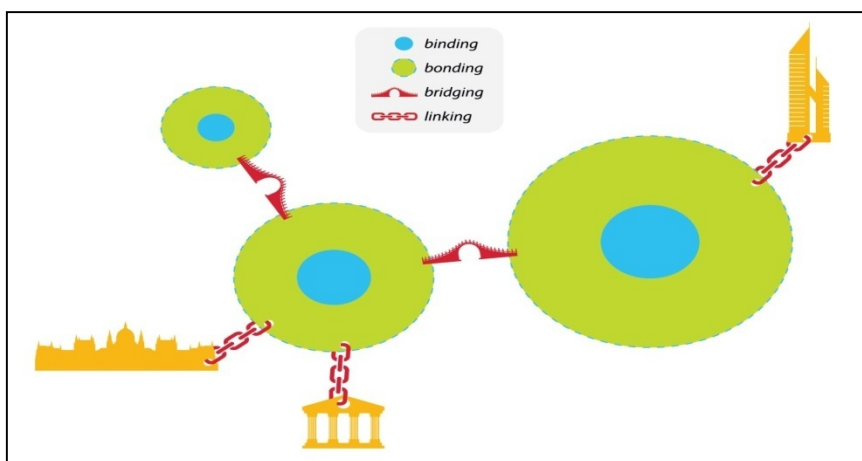
A kapcsolati tőke magyarázatához Coleman megközelítését használjuk, aki szerint a kapcsolati tőke a személyek között létrejövő társadalmi intézmény, amely az egyén céljainak elérését segíti úgy, hogy csökkenti a célok eléréséhez szükséges társadalmi költségeket. Coleman a társadalmi tőkét kissé másképpen közelíti meg, mint Bourdieu, és olyan erőforrásként értelmezi, mint ami jelentősen hozzájárulhat az egyén iskolai karrierjéhez és ezzel társadalmi mobilitásához is (Coleman 1988).

Nan Lin szerint a kapcsolati tőke az egyén kapcsolathálózati jellemzőit, társas kapcsolatainak minőségét és mennyiségét jelenti, míg a társadalmi tőke a kapcsolatokon keresztül elérhető és mobilizálható erőforrásokat (Lin 2008).

Lin a társadalmi kötődés három formáját különbözteti meg a társas kapcsolatok intenzitása és kölcsönössége szerint:

1. „binding” – az egyénhez legközelebb álló kapcsolatok, melyek több szempontból is (nem, kor, iskolai végzettség, stb.) inkább homogén jellegűek. Ezek tulajdonképpen a granovetter-i erős kapcsolatok, melyek érzelmeken, kölcsönös segítségnyújtáson alapuló intim és bizalmas kapcsolatok (szülő, gyermek, házastárs, élettárs, bizalmas barát, akikkel az egyén rendszeres és intenzív kapcsolatban áll).
2. „bonding” – az ide tartozók közösen birtokolják az erőforrásokat és az információkat, viszonylag zárt és ugyancsak homogén csoport. Itt már az úgynevezett gyenge kötések is megjelenhetnek.
3. „bridging” – ide a gyenge (de mégis erős, lásd Granovetter: A gyenge kötések ereje című írását), különböző társadalmi csoportokon átívelő híd-szerű kapcsolatok tartoznak. A gyenge kapcsolatok olyan laza ismertségek, melyek mintegy hidat képezve kapcsolják össze az egyéneket tőlük távolabb lévőkkel, akiket az erős kapcsolataik révén egyébként nem tudnának elérni. A társadalmi integráció szempontjából ezek a legfontosabb kapcsolatok. Ide sorolhatók például a szomszédok, ismerősök (Lin 2008, Dávid-Huszt-Vajda 2015).

1. sz. ábra: A társadalmi tőke típusai (Dávid-Huszt-Lukács, 2015)

Az erős és gyenge kapcsolatokról összefoglalóan Lin alapján elmondható, hogy: 1. az erős kapcsolatok jelentik az intimitást, bizalmat, támogatást nehéz helyzetekben, továbbá biztosítják a fizikai és pszichés jóllétet, stabilitást és segítik a nehéz helyzetekkel való megküzdést; 2. a gyenge kapcsolatok fontosak a társadalmi csoportok közötti közvetítésben, információáramlásban; összekapcsolják az egyént a sajátjától eltérő társadalmi csoportokkal és alkalmasak arra, hogy áthidalják a társadalmi távolságokat (Dávid-Huszt-Vajda 2015).

Módszer

A Nyíregyházi járás személyes kapcsolathálózatát kérdőíves adatfelvétellel vizsgáltuk 2015 tavaszán-nyarán. (Az adatfelvételtől és a mintáról az Előszóban lehet bővebben tájékozódni.)

A társas kapcsolathálózatot továbbra is a következő fő dimenziók mentén vizsgáltuk: baráti kapcsolatok mennyiségi és minőségi oldala; társas támogatottság rokonok és nem rokonok körében; rokonokkal, barátokkal, szomszédokkal való kapcsolattartás gyakorisága; részvétel a közéletben; magántársasági összejövetelek gyakorisága. A kérdőívben a „Hány barátja van Önnek?” kérdésen kívül bizonyos paraméterek szerint (nem, kor, iskolai végzettség) vizsgáltuk a baráti kapcsolatok homogenitását. A szolidaritási hálót a következő négy dimenzióban mértük: 1. segítségnyújtás hivatalos ügyek intézésében; 2. iskoláztatással kapcsolatban; 3. munkahelykeresésben; 4. valamint betegség esetén jó orvos találásában. Ezekben a kérdésekben a családtagok, rokonok és barátok, ismerősök által nyújtott támogatási formák működésére voltunk kíváncsiak. Több kérdés mentén vizsgáltuk a közeli és távoli rokonokkal, szomszédokkal, barátokkal való kapcsolattartás gyakoriságát, valamint a megkérdezettek magántársasági összejövetelei szokásait is: milyen gyakran járnak vendégségbe, fogadnak vendégeket, járnak el szórakozni. A vizsgált populáció beágyazottságát a helyi társadalomba a különböző klubokhoz, szervezetekhez való kapcsolódással mértük.

Az egyének kapcsolati hálójának, társas támogatottságuknak mérése nagyvárosi vonatkozásban már a kezdetektől, azaz 2008-tól szerepel a Nyíregyháza Életminősége kutatássorozathoz. Kiemelendő, hogy ez a dimenzió meghatározó szerepet játszik a lokális életminőség index (FT index) kialakításában. (Lásd erről bővebben jelen tanulmánykötetben szereplő Takács Péter – Fábíán Gergely – Szigeti Fruzsina, 2015) A társas kapcsolatok szerepét különböző dimenziók vizsgálata során is alkalmazzák a kötet szerzői, így a barátok meglétének pozitív hatását a szubjektív egészségérzetre, illetve az egyén szubjektív boldogságérzetére gyakorolt hatását, továbbá a társas kapcsolattrendszer befolyását az idők életminőségére több, a jelen tanulmánykötetben is olvasható írás részletezi (Hüse, 2015; Patyán, 2015; Szigeti-Fábíán-Takács, 2015).

A társas támogatást nyújtó személyes kapcsolatháló mintázata a Nyíregyházi járásban

A személyes kapcsolathálót ábrázolhatjuk egy több rétegű hagymával, ahol a „hagyma” legbelső része az egyén, aki köré különböző típusú, erősségű, funkciójú kapcsolatok épülnek. Az egyénhez legközelebb eső „hagymahéj” a családtagok, bizalmasok, közeli vagy jó barátok találhatók. Ezt követik azok a már gyengébb kötések, akik még szeretet nyújtanak, a barátok, ismerősök, haverok. A harmadik „hagymahéj” azok a kapcsolatok vannak, akik a társadalmi integrációt biztosítják: szomszédok, szomszédsági kapcsolatok, civil vagy egyházi szervezetekhez tartozásból eredő kapcsolatok. A negyedik „hagymahéj” olyan kapcsolatokat tartalmaz, akikkel közös az identitás, közös a hovatartozás élménye függetlenül attól,

hogy az egyén nem áll rendszeres kapcsolatban velük (lokális közösségek, etnikai csoport, stb.) (Dávid-Huszt-Lukács 2015).

Jelen tanulmányban a belső három „hagymahéjat” vizsgáljuk részletesebben, a nyíregyházi járásban készült adatfelvételtől származó adatok alapján.

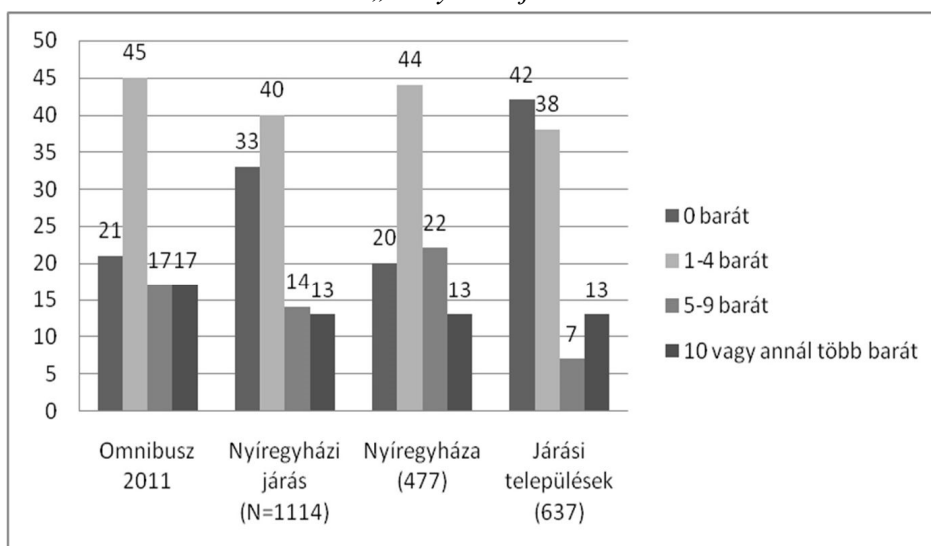
2. sz. ábra: Személyes kapcsolathálózat felépítése és életminőség/mentálhigiéné összefüggése (Dávid-Huszt-Lukács, 2015)

Barátságok

A barátság fogalmát nehéz meghatározni, mi a kutatás során nem definiáltuk, hogy mit értünk a „barát” szó alatt, leginkább azt fogadtuk el, akit a megkérdezett magában annak tartott. Ezek alapján megállapítható, hogy jelentős különbség van a Nyíregyházán, azaz nagyvárosi környezetben élő felnőttek és a járás egyéb településein élők barátaik számát tekintve. A járásban átlagosan négy (3,7) barátot jelöltek meg a megkérdezettek. A városban élők átlagosan öt (4,7) barátot, a járás egyéb településein átlagosan három (2,9) barátot említettek a megkérdezettek. Ami a városi adatot illeti, nincs változás az előző mérésekhez viszonyítva, így elmarad a 2011-ben mért országos átlagtól (5,5 barát) (Omnibusz, 2011). Mind a városban, mind a járás többi településén a férfiaknak valamivel több barátjuk van (város 5 vs. 4,5 illetve 3,3 vs. 2,7), de az eltérés nem jelentős.

3. sz. ábra „Hány barátja van Önnek?”

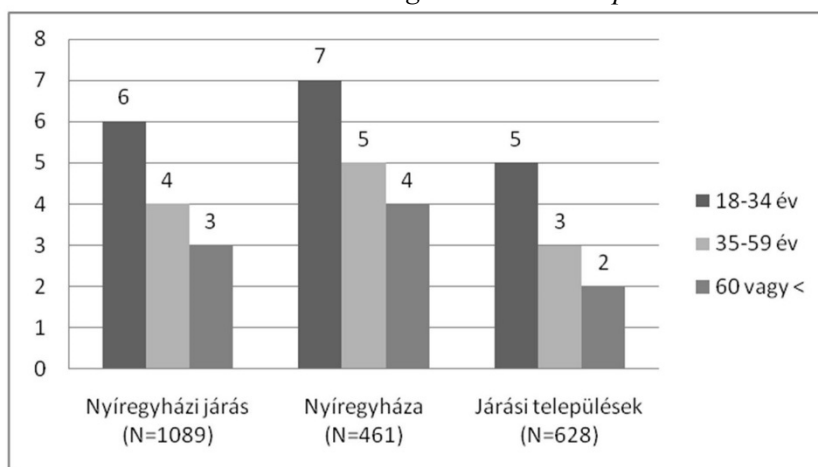
Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Az átlagos barátszámot elemezve rögtön kitűnik, hogy a járásban jóval magasabb azok aránya (országosan 21%, a járásban 33%), akik nem rendelkeznek baráttal. Ha szétbontjuk a vizsgált populációt Nyíregyháza városra és a járás többi településére, világossá válik, hogy a magas arányt a járási települések produkálják: míg Nyíregyházán a baráttal nem rendelkezők aránya megegyezik az országos adattal, a járás egyéb településein kiugróan magas azok aránya, akik azt mondták, hogy egyetlen barátjuk sincs (42%).

Barátok száma korcsoportonként

Általánosságban elmondható, hogy hazánkban az idősebb népesség a társadalom izolált csoportjaihoz sorolható, azaz, minél idősebb valaki, annál kevesebb barát veszi őt körül. Ez a tendencia érvényesnek látszik mind a járás, mind külön Nyíregyháza, külön a többi település tekintetében. Hangsúlyozni kell azonban azt, hogy vidéken minden korcsoport jelentősen kevesebb barátot említett, így ezeken a településeken az idősök izolációjának veszélye még erősebben fennáll.

4. sz. ábra: A barátok átlagos száma korcsoportonként

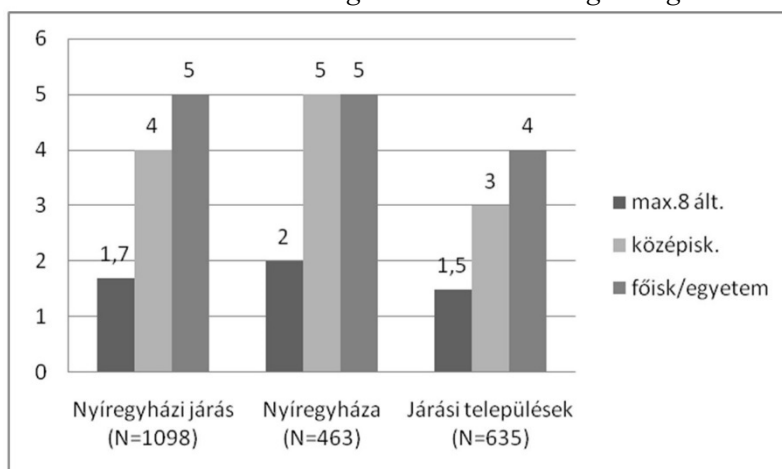

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Barátok száma iskolai végzettség szerint

Minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál szélesebb a személyes kapcsolathálózata, annál több gyenge kapcsolat is feltűnik benne. Érdekes tehát megvizsgálni, hogy az iskolai végzettség hatása érvényesül-e a járás kis településein is. Nyíregyházán minden eddigi mérés szerint érvényes volt az, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők átlagosan több barátot említettek. A tendencia továbbra is megmaradt azzal az eltéréssel, hogy az eddigi mérésekhez képest 2015-re jelentősen csökkent az alacsonyán kvalifikáltak átlagos barátszáma (2012-ben átlagosan 4,8-ról 2,35-re). A járás többi településére is érvényes az egyenes irányú összefüggés a két vizsgált változó között azzal kiegészítve, hogy az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők izolációjának veszélye még jelentősebb.

5. sz. ábra: A barátok átlagos száma iskolai végzettség szerint

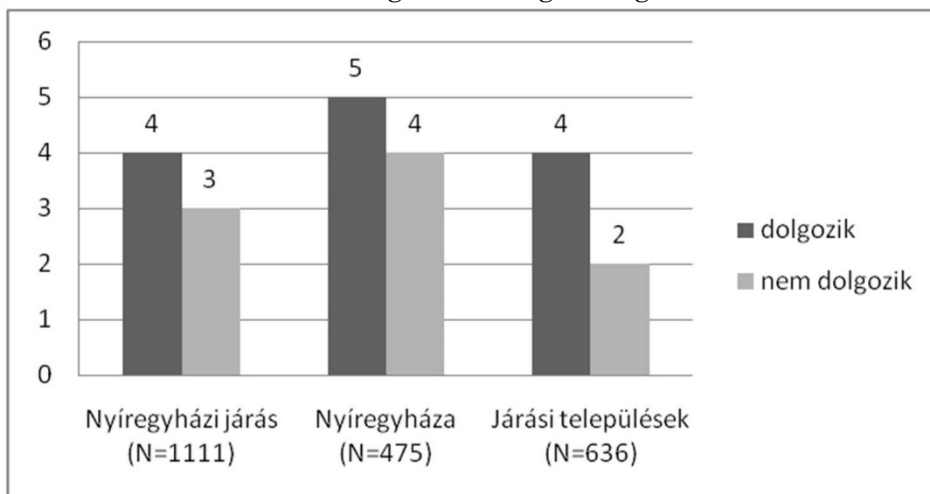

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Barátok száma és gazdasági aktivitás

A munkaerő-piaci jelenlét, a gazdasági aktivitás döntően befolyásolja azt, hogy milyen a kiterjedtsége és milyen az összetétele a személyes kapcsolathálózatnak. A Nyíregyháza Életminősége vizsgálatok adatai szerint a gazdaságilag aktívak átlagosan eggyel több barátot említettek kérdésünkre, mint azok, akik a kérdezés idején nem dolgoztak. Az eltérés a járás többi településére is érvényes: a munka világába bekapcsolódottak átlagosan kettővel több barátot említettek, mint az inaktívak (4 vs. 2), így a munkaerő-piaci jelenlét a Nyíregyházán kívüli településeken a járásban, még inkább meghatározó a barátok számát illetően.

6. sz. ábra: Barátok átlagos száma a gazdasági aktivitás szerint

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A társas támogatottság különböző dimenziói

A modernizáció, az individualizáció, az informatikai újítások térhódítása, de már korábban az iparosodás is olyan elméleteket generáltak, miszerint a modern társadalmakból eltűnnek a hagyományos, rokonsági, szomszédsági szolidaritás elemei. Vannak azonban olyan meglátások is, melyek azt állítják, hogy nincs eltűnőben a hagyományos szolidaritás, viszont átalakul: a szolidaritás altruista, önzetlenséget elváró jellege csökken, a kölcsönösséget, viszonzóságot elváró oldala pedig erősödik (Utasi, 2008).

Néhány korábbi városi vizsgálat vonatkozó eredményei röviden

A természetes védőháló működését, a családtagok, rokonok, barátok, szomszédok, munkatársak által nyújtott támogatásokat Nyíregyházán már korábban is tanulmányozták. Fábián a kilencvenes évek közepén azt vizsgálta, hogy létezik-e a városban természetes védőháló az emberek életében, és azt tudják-e mozgósítani szükség esetén, továbbá arra is kíváncsi volt, hogy mely társadalmi rétegek esetében nem működnek ezek a rendszerek. A hangsúly azon volt, hogy a természetes

védőháló hiányát hogyan, milyen szolgáltatások szervezésével lehet kiegészíteni, esetenként helyettesíteni (Fábián, 1997). Ugyancsak Nyíregyházán vizsgálódva Nyírcsák már korábban rámutatott arra, hogy az alacsonyabb társadalmi rétegekhez tartozók gyengébb kapcsolatrendszerrel bírnak, mint azok, akik jobb helyzetben élnek. Ugyanakkor, éppen azok maradnak ki az egyébként meglévő erőforrások eléréséből, akik leginkább rászorulnának arra (Nyírcsák, 1999).

A Nyíregyháza Életminősége kutatássorozatban is külön vizsgáljuk a felnőtt népesség támogató rendszerét a szociális jellegű problémák kapcsán. A Balogh-Fábián szerzőpáros legutóbbi elemzésükben arra mutatott rá, hogy a megkérdezettek a természetes védőhálójuk tagjait egyre növekvőbb mértékben veszik igénybe és jóval később kerülnek sorra a mesterséges támogató rendszer által nyújtott szolgáltatások (Balogh-Fábián, 2012).

Társas támogatottság a Nyíregyházi járásban 2015-ben

A következő részben a fentebb említett „hagyma” ábra második és harmadik rétegét vizsgáljuk tovább. Négy kérdés mentén azt elemezzük, hogy van-e a megkérdezetteknek családtagja, rokona, illetve barátja, ismerőse, aki segítséget nyújthat bizonyos helyzetekben.

1. sz. táblázat: Társas támogatottság a Nyíregyházi járásban 2015

„Van-e Önnek olyan családtagja, rokona/barátja, ismerőse, aki...	Családtagja, rokona van (%)			Barátja, ismerőse van (%)		
	Járás	Nyíregyháza	A járás többi települése	Járás	Nyíregyháza	A járás többi települése
segítséget nyújt vagy nyújtott Önnek hivatalos ügyintézéshez?	52	51	53	31	35	27,5
segítséget nyújtott iskolázatással, továbbtanulással kapcsolatban?	22	28	17	14	20	10
segítséget nyújt/nyújtott egy jó állás, munkahely megszerzéséhez?	24	27	21	29	32	26
betegség esetén segít/segített jó orvost szerezni?	43	43	43	31	33	29

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Segítségnyújtás hivatalos ügyek intézésében

Családtagok, rokonok. Az adatok alapján elmondható, hogy a járásban élők fele rendelkezik olyan családi, rokoni kapcsolatokkal, akik hivatalos ügyek intézésében (pl. önkormányzati engedélyek, kölcsönök, hitelek, szerződés-kötések, stb.) segítséget tudnak nyújtani. Ebben a kérdésben nincs jelentős eltérés a Nyíregyházán és a járás többi településén élők között. Érdekes megjegyezni, hogy Nyíregyházán a legutóbbi mérés-kor (2012) 55% volt azok aránya, akik azt mondták, hogy van olyan rokoni kapcsolatuk, akik segíthetnek ilyen esetekben, tehát a társas támogatottság ezen szegmensre 2015-re csökkent.

Barátok, ismerősök. A különböző ügyek intézésében nem csupán rokonaink, de barátaink, ismerőseink segítségét is kérhetjük abban az esetben, ha kapcsolati hálónk eléggé kiterjedt, azaz az erős kötések-kel kívül megtalálhatók bent és aktivizálhatók a gyenge kapcsolataink is. Az adatok szerint a hivatalos ügyek intézésében a járásban élők inkább családtagjaikat, rokonaikat tudják mozgósítani. A barátok, ismerősök aránya ebben a kérdésben jelentősen elmarad a rokoni támogatottság arányától (52% vs. 31%). Viszont még így is jelentősen felülmúlja a 2008-as országos arányt (15%). A Nyíregyháza és a járás többi települése közötti különbség valószínűleg a korábban említett alacsony átlagos barátszámtól is függ, bár az eltérés itt nem mutatkozik annyira erősnek. Az ismerősi kör, azok, akiket ismernek, de nem vallanak barátaiknak, valószínűleg tágasabb lehet a járás településein. Nyíregyházán visszaesés mutatkozik a 2012-ben mért arányhoz képest (42% vs. 35%).

Segítségnyújtás iskoláztatással, továbbtanulással kapcsolatban

Családtagok, rokonok. A közeli és távolabbi hozzátartozók segítségnyújtása az iskoláztatással, oktatással kapcsolatban (pl. bejuttatni egyetemre vagy jó szakmát nyújtó iskolába) már szerényebb: járási szinten a minden ötödik megkérdezett mondta azt, hogy neki van olyan családtagja, rokona, akitől segítséget kaphat ilyen esetben. Nyíregyháza és a járás többi települése között azonban itt már jelentős a különbség: míg Nyíregyházán a megkérdezettek 28%-a mondta azt, hogy neki van olyan hozzátartozója, aki tud segíteni ilyen ügyekben, a járás többi településén csak 17% volt azok aránya, akik igennel válaszoltak erre a kérdésre. Nyíregyházán a 2012-ben mért adatokhoz képest (22%), nőtt azok aránya, akik a rokoni kapcsolataikból eredő kapcsolati tőkéjüket a kulturális tőke (iskoláztatás) növelésére tudják felhasználni.

Barátok, ismerősök. A járásban megkérdezettek 14%-a számíthat nem rokoni kapcsolataira iskoláztatással, továbbtanulással kapcsolatban. Nyíregyháza és a járás többi települése között jelentős eltérés van ebben a kérdésben: a nyíregyháziak 20%-a mondta, hogy neki van olyan baráti, ismerősi kapcsolata, aki tud segítséget adni, míg a járás egyéb településén csupán 10% ez az arány. A személyes kapcsolati háló kiterjedtsége, a gyenge kötések előfordulásának valószínűsége alacsonyabb a kisebb településeken, hiányoznak azok a híd-szerű kötések, melyek éppen az ilyen jellegű információ és összeköttetés áramlásában nyújthatnak segítséget. Hangsúlyozni kell azonban azt is, hogy a Nyíregyházára jellemző 20%-os arány ebben a kérdésben

2008 óta nem mutat elmozdulást, tehát a városban is stagnál azok aránya, akik gyenge kapcsolataik révén ilyen erőforrásokat tudnak mozgatni.

Segítségnyújtás egy jó állás, munkahely megszerzésében

Családtagok, rokonok. A járásban 24% azok aránya, akik közeli és távolabbi rokonaik segítségére számíthatnak egy jó állás vagy munkahely megszerzésében. Nyíregyházán ez az arány 27%, míg a járás többi településén 21%. Ezek az arányok jóval meghaladják a 2008-ban mért országos arányt, mely szerint jó állás megszerzéséhez általában minden tizedik ember számíthat rokonai segítségére (HEV, 2008).

Barátok, ismerősök. A granovetter-i gyenge kötések ereje tétel szerint az álláskeresésnél jellemzően a távolabbi, gyenge kapcsolatainkat tudjuk hatékonyan felhasználni, nagyobb valószínűséggel jut el hozzánk a gyenge kapcsolataink segítségével olyan információ, amit munkahely keresésénél hasznosítani tudunk, mint az egyébként népesebb, viszont homogén összetételű erős kapcsolatainkon keresztül (Granovetter, 1973, 1974). Ennek ismeretében pozitívként említhető, hogy a járásban viszonylag magas azok aránya (29%), akik munkahelykeresésnél számíthatnak barátaik, ismerőseik segítségére. Magasabb, mint akik családtagjaik, rokonaik támogatását élvezik ebben a kérdésben (24%). Meg kell jegyezni azonban, hogy a Nyíregyházán élők nagyobb arányban tudják kiaknázni a barátok, ismerősök által nyújtott információkat, mint a járás többi településén élők (32 vs. 26%), és a városban a 2012-ben mérthez képest is némiképp nőtt a barátok, ismerősök támogatása (30-ról 32%-ra). A baráti kapcsolatok meglétének jelentősége, illetve annak hiánya a járás kisebb településein ebben a kérdésben is tetten érhető.

Segítségnyújtás betegség esetén (jó orvos)

Családtagok, rokonok. A közeli és távolabbi rokonok segítségnyújtása egy jó orvos szerzésében, a járásban nem mutat lényeges különbségeket: a járás egészére jellemző, hogy a megkérdezettek 43%-a számíthat ilyen esetben rokonaira. Meg kell jegyezni, hogy a Nyíregyházán mért 2012-es arányhoz képest (60%) jelentősen csökkent azok aránya, akik jó orvossal való kapcsolathoz számíthat rokonai támogatására.

Barátok, ismerősök. A járásban élők 31%-a számíthat betegség esetén barátaitól, ismerőseitől származó információra, összeköttetésre jó orvos találásában. Nyíregyháza és a járás egyéb települései között nincs lényeges különbség ebben a kérdésben, bár a nagyvárosban élők kicsivel magasabb arányban számoltak be ilyen jellegű támogató kapcsolatról, mint a járás egyéb településein lakók (33 vs. 29%). Lényeges változás azonban Nyíregyházán, hogy a korábban mért arányokhoz képest a rokoni kapcsolatok csökkenése mellett a barátok, ismerősök támogatása is jelentősen visszaesett ebben a kérdésben (42,5%-ról 33%-ra).

Kapcsolattartás rokonokkal, barátokkal, szomszédokkal

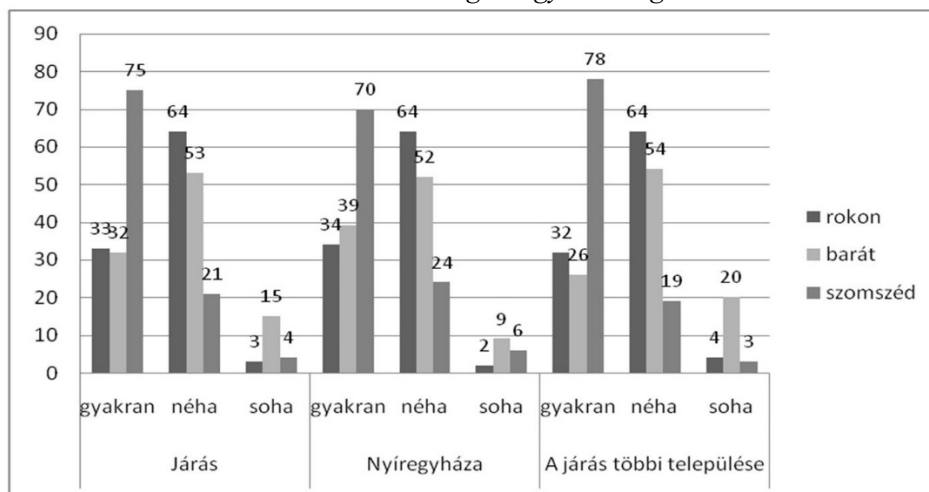
Tovább vizsgálva az egyént körülvevő „hagymahéjakat”, a biztonságot, szeretetet és az integrációt nyújtó kapcsolatok közül a rokonokkal, barátokkal, szomszédokkal

való kapcsolattartás gyakoriságát mutatjuk be. Kutatásunkban a családi kapcsolatok közül mind a közeli családtagokkal (szülők, gyermek(ek), testvér(ek)), mind a távolabbi rokonokkal való kapcsolattartás gyakoriságát mértük. A nem rokoni kapcsolatok közül a barátokkal, illetve a szomszédokkal való kapcsolattartást vizsgáltuk.

Fontos itt utalni a kötet egy másik tanulmányára, melyben a szerző a 2011-es népszámlálási adatok alapján részletesen leírja többek között a járásra jellemző családszerkezeti jellemzőket, változásokat is. A szerző az adatok alapján rámutat arra, hogy a járásban az utóbbi évtizedben növekedett a háztartások száma, mely azok méretének szűkülésével is járt, azaz több háztartás lett ugyan, de azok mérete egyre kisebb. Ennek oka lehet a szingli életforma egyre elterjedtebbé válása, az egyszülős családmodell magas aránya, a házasságkötések csökkenő száma (Malakucziné, 2015). A legkisebb és legfontosabb társas közeg, az elsődleges szocializációs terep tehát egyre kisebb, ezzel a segítő, különböző erőforrások áramlásában szerepet játszó családtagok száma is egyre szűkül.

Krízishelyzetben, az életbevágóan fontos problémáknál egyértelműen a biztonságot nyújtó családi kötelék az, amely a legfontosabb. Ezen kapcsolatok előnyei, hogy bizonyos normák által biztosítottak, könnyen mozgósíthatók, mobilizálhatók és irányíthatók. A családi köteléken belül beszélhetünk közeli és távoli családtagokról, rokonokról. Azért fontos különbséget tenni közöttük, mert nem ugyanaz az elvárás a közeli, mint a távoli családtagok, rokonok esetében. A tágabb rokonság szerepe például elhanyagolható a rutinszerű vagy akár a hirtelen fellépő problémák megoldásánál; emocionálisan és instrumentálisan is kevésbé számítunk rájuk. A szűk családi kapcsolatokon kívül, a társadalmi integráció, a szolidaritás tekintetében fontos szerepe van a családon kívüli, nem rokoni kapcsolatoknak is. Több kutatás is megerősítette azt az állítást, hogy ha nincs intenzív családtag az ember közvetlen környezetében, akire számíthat, akkor a barát lesz az, akitől a társas támogatást megkaphatja. A baráti kapcsolatok alapvetően önkéntes alapú kapcsolatok, nem úgy, mint a rokonokkal vagy akár a szomszédokkal való kapcsolat, melyek kevésbé nevezhetők önkéntes alapon szerveződőnek. A szomszédok általában társaságot és kisebb szolgáltatásokat biztosítanak, és fontos szerepük van a közösségnyújtásban, így a társadalmi integrációban is (Szabó, 2005; Huszti 2012).

7. sz. ábra: A rokoni és a nem rokoni kapcsolatokkal való találkozás/beszélgetés gyakorisága

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A rokonokkal, barátokkal való kapcsolattartást a „Milyen gyakran találkozik rokonaival/barátaival?” kérdésekkel mértük, melyre a mindennapos találkozástól az egyáltalán nem találkozásig (soha) jelölhették a megkérdezettek a válaszukat. Gyakori találkozásnak számítottuk a naponta és a hetente egy-két alkalommal történő találkozást. Akik havonta egy-két alkalommal, vagy ritkábban, mint havonta találkozni rokonaikkal, a „néha” kategóriába kerültek. A szomszédok esetében nem a találkozás, hanem a beszélgetés gyakoriságát kérdeztük. A válaszlehetőségek és a kialakított kategóriák ugyanazok, mint az előző két kérdésnél.

Járási szinten megfigyelhető, hogy a megkérdezettek harmada gyakran találkozik rokonaival. Nincs lényeges eltérés a rokonokkal való kapcsolattartás gyakoriságát tekintve Nyíregyháza és a járás egyéb településein élők között.

A barátokkal való kapcsolattartás esetén már más a helyzet: a járásra jellemző, hogy a megkérdezettek harmada gyakran találkozik barátaival, viszont ez eltér a nagyvárosban és a járás többi településén vizsgálva. A barátokkal való kapcsolattartás gyakorisága magasabb a városban (39 vs. 26%), illetve, azok aránya, akik soha nem találkoznak barátaikkal, a járás többi településén lényegesen magasabb, mint Nyíregyházán (20% vs. 9%).

A szomszédok szerepe és a velük való beszélgetés gyakorisága vitathatatlan: a járásban élők háromnegyede naponta, de legalább hetente több alkalommal is beszélget szomszédjaival. A járás egyéb településein élők nagyobb arányára jellemző, hogy a fizikailag közel lévő, és ebben sok támogatási lehetőséget rejtő szomszédokkal gyakran beszélgetnek (78%). A nagyvárosra is jellemző a szomszédokkal való gyakori beszélgetés (70%), de itt az arány már 2012 óta változatlan, illetve az első méréshez képest (2008) csökkent is. Egy másik kérdés mentén meg tudtuk nézni azt is, hogy a szomszédjai közül hány embert tart

barátjának a megkérdezett: mind Nyíregyházán, mind a járás többi településén átlagosan egy szomszédot jelöltek meg a megkérdezettek, akik barátok is egyben. Itt a barátság definíciója, annak nehézsége is szerepet játszhat, de szó lehet a szomszédi és baráti kapcsolatoknak tulajdonított eltérő funkcióknak is. Egy következő kutatás során érdemes lehet megvizsgálni az igen magas beszélgetési gyakoriságot mutató szomszédi kapcsolatok tartalmát, funkcióját is a szomszédsági kötelékek, lakóközösségek fejlesztése, a lokális, helyben lévő kapcsolatok hatékonyabb kiaknázása céljából (időseknek házi segítségnyújtás, kisgyermek felügyelet, stb.).

Magántársasági összefüggések

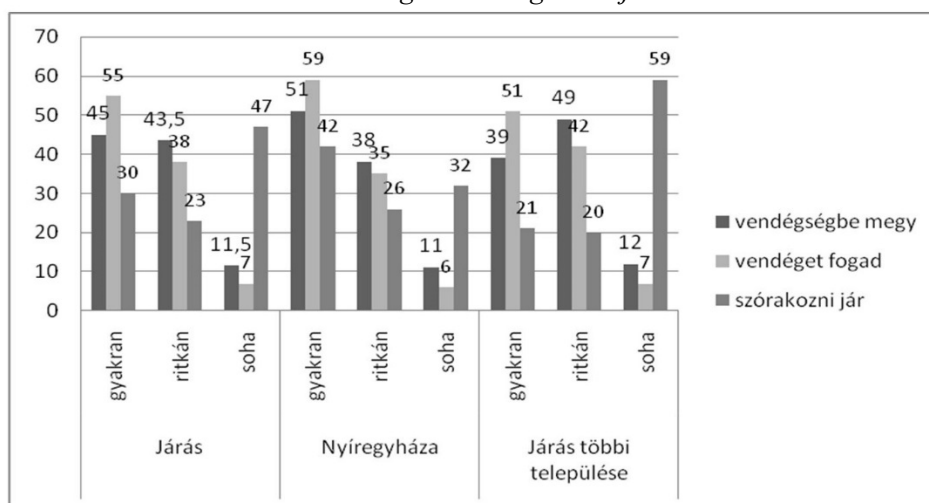
A magántársasági összefüggéseknek három aspektusát vizsgáltuk: milyen gyakran mennek vendégségbe, látogatóba a megkérdezettek; milyen gyakran fogadnak vendégeket, látogatókat; milyen gyakran találkoznak barátaikkal, ismerőseikkel presszóban, sörözőben, étteremben vagy más nyilvános helyen.

Ahhoz, hogy megértsük, miért is lehet fontos a vendégségbe, szórakozóhelyekre járás, miért lényeges a vendégfogadás, Utasi Ágnes írását idézem:

„A magántársaságok, illetve baráti körök olyan informális kapcsolatkeretek, amelyek az élet számos korábbi helyszínén – különböző közös együttműködés során – létrejött kapcsolatból (szomszédságból, munkahelyről, iskolából, véletlen ismertségből, formális intézményi kapcsolatból stb.) – szerveződhetnek, az ott létrejött kötelékekből szimpátia, érdek, közös cél vagy csupán a tradíció, megszokás révén kiválogatódnak és bizalmas szolidaritás-körre rendeződnek.” (Utasi, 2013:68)

Ahogy azt már korábban is láttuk, a családtagokon, közeli barátokon kívüli kapcsolatok, az ún. gyenge kötések nagyban szolgálják a társadalmi integrációt, mivel hidat képeznek a társadalom kisebb egységei, közösségei között.

8. sz. ábra: Magántársasági összefüggések

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

Gyakorinak számítottuk a hetente vagy havonta történő vendégfogadást, vendégségbe, szórakozni járást. A ritka kategóriába kerültek azok, akik évente

néhányszor, egyszer-kétszer eljárnak vagy fogadnak vendégeket. Ezek ismeretében azt látjuk, hogy a járási felnőtt népesség 45%-a mondta azt, hogy gyakran megy vendégségbe, 55%-uk gyakran fogad vendégeket és 30%-uk jár el szórakozni hetente vagy havonta. Ha a gyakori magántársasági összejöveteleket vizsgáljuk a két almintán, azaz a nagyvárosban és a járás egyéb településein, szembetűnő különbségekre lehetünk figyelmesek: 1) a nyíregyháziak 51%-a megy gyakran vendégségbe, míg ez az arány a többi településen alacsonyabb, csupán 39%; 2) a gyakori vendégfogadás aránya a városban (59%), a járás egyéb településén 51%; 3) a heti, havi szórakozni járás a városban 42%-os, míg a járás más településein csupán 21%. Itt mutatható ki a legmarkánsabb eltérés. Gondolhatnánk, hogy biztosan a fiatalok gyakori szórakozni járása lehet az ok. A két almlinta átlagéletkora azonban azonos, tehát valószínűleg más ok húzódik meg az eltérés mögött. A szórakozási lehetőségek eltérő rendelkezésre állása lehet egy ilyen magyarázó tényező, de ennek további vizsgálatára egy következő kutatás során talán érdemes lenne kitérni. Az érem másik oldala, a magántársasági összejövetelekből való kimaradás, a vendégfogadás, vendégségbe, szórakozni járás elhanyagolása a társadalmi izolációt, dezintegrációt erősítheti. Érdemes megvizsgálni tehát azt is, hogy milyen arányban vannak azok a felnőttek, akik soha nem vesznek részt ilyenfajta szabadidős és személyes kapcsolathálót erősítő tevékenységekben. A járásban élő felnőttek 11,5%-a mondta azt, hogy soha nem megy vendégségbe, 7%-uk soha nem fogad vendégeket, 47%-uk pedig soha nem jár szórakozni nyilvános helyekre. Ez utóbbi arány önmagában is nagyon magas, és láthatjuk, e tekintetben milyen jelentős a két almlinta közötti eltérés: a nyíregyháziak 32%-a nem jár el soha szórakozni, a járás egyéb településén élő felnőtt népességnek pedig 59%-a tartozik ehhez a csoporthoz. A vendégségbe járástól, vendégfogadástól tartózkodók arányában nincs lényeges eltérés a városban és az egyén településeken.

Közélet. Tagság szervezett közösségekben.

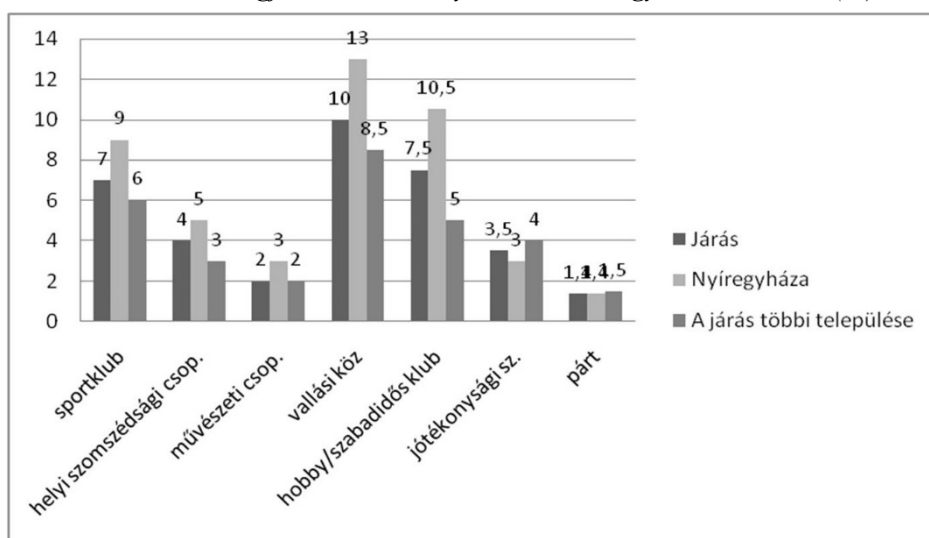
A szervezeti tagság, a klubokhoz való tartozás ugyancsak a társadalmi integráció esélyét növelő társas aktivitások. Akár a civil, akár az egyházi tagság, a kis közösségekbe való rendszeres eljárás növeli annak lehetőségét, hogy a személyes kapcsolati hálónkat mind mennyiségileg feltöltsük, fejlesszük, mind minőségileg formájuk, például megtöltsük gyenge kapcsolatokkal.

A szervezett közösségeket elsősorban az különbözteti meg a fentebb tárgyalt magántársaságoktól, hogy itt már rögzített szabályok, működési elvek szabhatják meg a közös tevékenységet, együtt töltött időt (Utasi, 2013, Huszti 2014).

Kutatásunkban megkérdeztük, hogy a járás felnőtt lakosságára mennyire jellemző az, hogy helyi közösségeknek, kluboknak, civil vagy egyházi szervezeteknek tagjai. Az adatok alapján az állapítható meg elsődlegesen, hogy a közösségi részvétel meglehetősen szerény: a Nyíregyházi járás felnőtt lakosságának jelentős része, 77%-a nem tartozik semmilyen közösséghez, szervezethez. Nyíregyházán kicsivel kevesebben (72,5%), a járás többi településén kicsivel többen (81%) tartoznak ebbe a körbe.

A 9. számú ábrán jól látszik, hogy akik mégis tagjai valamilyen szervezetnek, azok hol jelennek meg leggyakrabban. Járási szinten leggyakoribb a különböző vallási közösségekhez való tartozás. Ezen belül is Nyíregyházán nagyobb arányban mondták azt a megkérdezettek, hogy valamilyen vallási közösséghez tartoznak, mint a járás többi településén. A hobby és szabadidős klubokhoz való tartozás a második leggyakoribb azok körében, akik mégiscsak tagjai valamilyen szervezetnek. Lényeges megjegyezni, hogy a Nyíregyházán élők körében kétszer olyan gyakori – mint a járás egyéb településein élők körében – az ilyen klubokhoz való tartozás. Ennek kapcsán érdemes lehet megvizsgálni a lehetőségek tárházát (milyen szervezetek milyen lehetőségeket nyújtanak, hol és mikor, stb.) mind a nagyvárosban, mind a kisebb településeken. Akik részt vesznek a közösségi életben, gyakran valamelyik sportklubnak a tagjai. Ebben a kérdésben is érdemes lehet a lehetőségeket és az igényeket részletesen felmérni.

9. sz. ábra: „Tagja-e Ön valamilyen klubnak vagy szervezetnek? (%)

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A szolidaritás kis körei

Több kutatás is igazolta már, hogy azok az egyének, akik bármilyen társas támogatásban részesülnek, elégedettebbek életkörülményeikkel, boldogabbak, kiegyensúlyozottabbak. A társas támogatás mértéke tehát fontos része a szubjektív életminőségnek (Utasi 2008). „A kapcsolathálózatok biztonságot nyújtanak, lehetővé tesznek bizonyos anyagi forrásokhoz való hozzájutást, szerepet játszanak az egészség, a jólét megőrzésében. A társas kapcsolatok a társas támogatás (social support) révén jelentősen hozzájárulnak az egyén jó életminőségéhez. A társadalmi támasz/támogatás az egyik legfontosabb meghatározója annak, hogy az emberek biztonságban érezhetik-e magukat, kiegyensúlyozottnak, optimistának, elégedettnek, boldognak vallják-e magukat” (Utasi, 2006:299).

Emberrársaink felé szolidaritásunkat különböző formában fejezhetjük ki: nyújthatunk egymásnak biztosságot, de hasznos információt is; közbenjárhatunk valahol a másik érdekében; érzelmi támogatást adhatunk azzal, ha meghallgatjuk; társas támogatást nyújtunk, ha elhívjuk magunkhoz vagy elmegyünk együtt valahová, stb. Ami fontos, hogy az egyének közötti szolidaritás kedvezően hat a közösségre, így a mikrotársadalmi integráció kialakulásának, fennmaradásának is nagyobb az esélye. A mikrotársadalmi integráció lényege, hogy az adott közösség ne szakadjon szét, a közösséghez tartozók ne izolálódjanak. A különböző szolidaritásformák eltérőek lehetnek a különböző társadalmi rétegekben, de a közösségi kapcsolatokból fakadó szolidaritás fontos szerepet kap minden csoport esetében (Utasi 2002, Dávid-Huszt-Lukács 2015).

Utasi Ágnes alapján (2002) a mikrotársadalmi integrációnak négy típusát különböztethetjük meg:

1. társadalmilag nagyon erősen beágyazottak (mind a családi, mind a családon kívüli kapcsolatok szerepe jelentős)
2. kiemelkedő rokoni támogatottságot élvezők
3. erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bírók
4. gyengén integrálódók (gyenge a családi és a családon kívüli kapcsolatok szerepe)

A rendelkezésre álló adatok alapján megvizsgáltuk, hogy a négy típus milyen arányban van jelen Nyíregyházán, illetve a járás többi településén, azaz a különböző típusok milyen gyakorisággal fordulnak elő nagyvárosban illetve kisebb településeken. A kérdésben használható változók alapján a következőképpen alkottuk meg a fenti típusokat:

1. *társadalmilag nagyon erősen beágyazottak*: azokat a megkérdezetteket számoltuk ide, akikre a következő ismérvekből legalább négy jellemző – 1) van legalább egy barátja; 2) van családi/rokon támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 3) van baráti/ismerősi támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 4) legalább egy klubnak, szervezetnek tagja; 5) gyakran jár magántársaságokba 6) gyakran tartja a kapcsolatot a barátaival vagy rokonaival vagy szomszédjaival.
2. *kiemelkedő rokoni támogatottságot élvezők*: azokat számoltuk ide, akikre a felsoroltak közül legalább három jellemző érvényes – 1) nincs barátja; 2) van családi/rokon támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 3) nincs baráti/ismerősi támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 4) egy klubnak, szervezetnek sem tagja; 5) ritkán vagy egyáltalán nem jár magántársaságokba; 6) ritkán vagy egyáltalán nem tartja a kapcsolatot barátaival rokonaival, szomszédjaival.
3. *erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bírók*: azokat soroltuk ide, akikre legalább három állítás érvényes a következők közül – 1) van legalább egy barátja; 2) van családi/rokon támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 3) van baráti/ismerősi támogatottsága legalább egy vizsgált dimenzióban; 4) kettő vagy több klubnak, szervezetnek is tagja; 5) gyakran

jár mindenféle magántársaságokba; 6) gyakran tartja a kapcsolatot barátaival, rokonaival, szomszédjaival.

4. *gyengén integrálódók*: azokat soroltuk ide, akikre legalább három jellemző érvényes a felsoroltak közül – 1) nincs barátja; 2) nincs családi/rokon támogatottsága egy vizsgált dimenzióban sem; 3) nincs baráti/ismerősi támogatottsága egy vizsgált dimenzióban sem; 4) egy klubnak, szervezetnek sem tagja; 5) ritkán vagy egyáltalán nem jár magántársaságokba; 6) ritkán vagy egyáltalán nem tartja a kapcsolatot barátaival, rokonaival, szomszédjaival.

2. sz. táblázat: A mikrotársadalmi integráció négy típusa
a Nyíregyházi járásban 2015

Típusok	Járás (N=1663) (gyakoriság %)	Nyíregyháza (gyakoriság %)	Járás többi települése (gyakoriság %)
Társadalmilag nagyon erősen beágyazottak	43	50	36
Kiemelkedő rokon támogatottságot élvezők	47	42	52
Erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bírók	27	32	23
Gyengén integrálódók	43	38	48

Forrás: Nyíregyháza Életminősége 2015

A járásra leginkább a kiemelkedő rokon támogatottság jellemző (47%), de sokan tartoznak az erősen integrálódott típusba (43%) is. Ugyancsak gyakori a gyenge társadalmi integráció (43%). Az erős társasági és egyesületi kapcsolatok kevésbé jellemzőek a járás egészére (27%), amit elsősorban az alacsony szervezeti, ill. klubtagság magyaráz.

Ha csak Nyíregyházán vizsgáljuk az említett mikrotársadalmi integrációs típusokat, láthatjuk, hogy a nagyvárosi felnőtt népesség, a vizsgált paraméterek alapján, a társadalmilag nagyon erősen beágyazódott típusba sorolható. A városi felnőttek 42%-a kiemelkedő rokon támogatottsággal jellemezhető. Az erős társasági-egyesületi kapcsolódás a városban valamivel nagyobb (32%), mint a járás egészére vetítve, de így is csak minden harmadik nyíregyházi felnőttet lehet ebben a típusban említeni. A gyengén integrálódottak aránya Nyíregyházán 38%.

A járás többi települését elemezve látható, hogy a legtöbben (52%) a kiemelkedő rokon támogatottsággal jellemezhető típusba sorolhatók. Viszont kiemelendő, hogy a gyengén integrálódottak aránya a járás többi településén 48%, azaz minden második felnőttre gyenge társadalmi beágyazottság jellemző kapcsolatait tekintve. Az erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bíró típus jellemző a legritkábban (23%) a járás kisebb településein.

Erős társadalmi beágyazottsággal jellemezhető csoportok

A városban a férfiak 55, a nők 48%-a tartozik az 1. típusba. Ez az arány a járás többi településén 41% a férfiaknál és 34% a nőknél. (Az összefüggés a járásban szignifikáns, $p < 0,01$.) Mind Nyíregyházán, mind a járás egyéb településén inkább a férfiakra jellemző az erős társadalmi integráció.

A megkérdezett kora és az erős társadalmi beágyazottság szorosan összefügg ($p < 0,001$): a városban a 18-34 éves korosztály háromnegyede (73%) tartozik ebbe a csoportba. A járás kisebb településein, ugyanezen korosztálynak fele (48%) sorolható ide. A 35-59 évesek esetében a városiak 47%-a, a járás többi településén élőknek pedig 36%-a tekinthető erősen integrálódottnak, azaz sokféle kapcsolattal rendelkezőnek. A városi idősök (60 éves és annál idősebb népesség) 44%-a, míg a kisebb települések 31%-a tartozik az erős társadalmi beágyazottsággal jellemezhető csoporthoz.

Iskolai végzettséget tekintve általánosságban megállapítható, hogy minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál nagyobb eséllyel tartozik az erősen integrálódó csoportba ($p < 0,05$). Nyíregyházán a legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők 69%-a, a járás többi településének fele (51%-a) sorolható ide. A maximum nyolc általánossal rendelkezők 31 illetve 23%-a tartozik ehhez a csoporthoz. A valamilyen középfokú iskolai végzettséggel rendelkező városiak fele (49%), a járás többi településén pedig 40%-a tekinthető társadalmilag erősen beágyazottnak.

Kiemelkedő rokoni támogatottsággal jellemezhető csoportok

A 2. típusban 37% a férfiak aránya, 44% a nők aránya a városban, a nőkre inkább jellemző az erős rokoni támogatottság. A járás többi településére is elmondható ez, hiszen 48% a férfiak és 54% a nők aránya ebben a csoportban. (Az összefüggés a járásban szignifikáns, $p < 0,05$.)

A megkérdezett kora és a kiemelkedő rokoni támogatottság összefügg ($p < 0,05$) és a következő mintázatot mutatja: a városi fiatalok (18-34 évesek) harmada (33%) jellemezhető kiemelkedő rokoni támogatottsággal, míg a járás egyéb településein ez az arány magasabb, 42%. Nyíregyházán a 35-59 évesek 40%-a, a járás többi településén fele sorolható ebbe a csoportba. A 60 éves és idősebb népesség fele (49%) tartozik az erős rokoni támogatottsággal jellemezhető csoportba. Ez az arány a kisebb településeken magasabb, 59%.

A járás településein, minden vizsgált korosztályban jellemzőbb az erős rokoni támogatottság, mint Nyíregyházán. A rokoni kapcsolatok jelentőségét és az egyéni kapcsolathálózat fontos jellemzőjét mutatja ezt a kisebb településeken.

Az erős rokoni támogatottság, mind a városiak, mind a járás többi településén élő alacsony iskolai végzettséggel bírók körében magas: 61 ill. 62%. A középfokú végzettséggel rendelkezők 42 illetve 47%-a sorolható az erős rokoni támogatottsággal jellemezhető csoporthoz. A városban a magasan kvalifikáltak esetén az ide sorolhatóak aránya jelentősen alacsonyabb (34%), a maximum nyolc általánossal bírókhoz képest, míg a járás többi településén a magas iskolai végzettség kevésbé érezteti hatását, mivel a főiskolai, egyetemi végzettségűek körében is magas, 46%-

os az erős rokonai támogatottsággal jellemezhető köre. Az alacsony iskolai végzettség és a kis települési lakhely jelentősen növeli az erős rokonai szálakkal jellemezhető egyéni kapcsolathálózatot. (Az összefüggés szignifikáns, $p < 0,001$.)

Erős társasági-egyesületi jelenléttel jellemezhető

A városban nincs különbség a nemek között, mind a férfiak, mind a nők 30%-a sorolható ebbe a típusba. A járás többi településén azonban a férfiakra jobban jellemző az erős társasági-egyesületi jelenlét (27%), mint a nőkre (21%). (Az összefüggés a járásban szignifikáns, $p < 0,05$.)

Az erős társasági-egyesületi jelenlét is jelentős összefüggést mutat a vizsgált személy korával ($p < 0,001$): a fiatal nyíregyháziak fele (49%) sorolható ebbe a csoportba, míg a vidéki fiatalok 36%-ára jellemző az erős nem rokonai kapcsolathálózat. A városi 35-59 éves korosztály harmada (30%) tartozik a vizsgált paraméterek alapján ide, míg a járás többi településén az azonos korcsoportba tartozók ötöde (20%). Az idősebb korosztály (60 éves és annál idősebb) 24%-a illetve 18%-a jellemezhető erős társasági-egyesületi jelenléttel városon illetve a többi településen.

Az általános tendencia az, hogy minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál nagyobb valószínűséggel vannak egyéni kapcsolathálózatában gyenge kötésű kapcsolatok, annál heterogénebb a kapcsolathálózata. A városban az alacsony iskolai végzettséggel bírók 21%-a tartozik ebbe a csoportba, míg a magasán kvalifikáltak 34%-a sorolható ide. Ez az arány a járás többi településén 11% illetve 33%. A magas iskolai végzettség tehát a kisebb településeken nem érezteti hatását, már ami a kapcsolathálózat heterogenitását, a nem rokonai kapcsolatok gyakoriságát illeti. A középiskolai végzettséggel rendelkezők harmada (33%) illetve 27%-a tartozik az erős nem rokonai kapcsolatokkal jellemezhető csoportba. ($p < 0,05$)

Gyengén integrálódott társadalmi csoportok

A városban a férfiak 38, a nők 40%-a tartozik ebbe a típusba, míg a járás többi településén 45% a férfiak és 49% a nők aránya. A járás kisebb településein tehát a nők feléről mondható el, hogy gyenge társadalmi integráció jellemző rá. (Az összefüggés a járásban szignifikáns, $p = 0,00$.)

A gyenge társadalmi integráció és a vizsgált korosztályok között jelentős összefüggés van ($p < 0,05$): mind a városra, mind a többi településre elmondható, hogy a legkevésbé integrálódott korcsoport a 35-59 évesek. Nyíregyházán a 18-34 évesek 21%-a, a 35-59 évesek 44%-a, a 60 évesek és idősebbek 43%-a sorolható a gyengén integrálódó csoportba. A járás többi településén a vonatkozó arányok: 40%, 50% illetve 45%, azaz a középkorúak fele tartozik ebbe a csoportba a kisebb településeken. Nem elhanyagolható, hogy a járási kis települések fiataljainak jelentős része (40%-uk) ugyancsak ide sorolható.

A gyengén integrálódott társadalmi csoportban az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező nyíregyháziak 45%-a, illetve a járás többi településén élő felnőtt korúak 56%-a tartozik a vizsgált paraméterek alapján. A középiskolai papírral bírók esetén

az ide tartozók aránya 49% illetve 45%. A magasan kvalifikált városiak 35%-a, a járás többi településén élők 36%-a sorolható a gyengén integrálódott csoportba. A magas iskolai végzettség tehát településtől függetlenül érezteti hatását a társadalmi integráció szempontjából: minél képzettebb valaki, annál kevesebb eséllyel kerül ebbe a csoportba.

Összefoglalás

A tanulmányban a kapcsolati és a társadalmi tőke rövid értelmező áttekintése után azzal foglalkoztunk, hogy a társas kapcsolatoknak, a személyes kapcsolathálózat kiterjedtségének, összetételének milyen mintázata van a Nyíregyházi járásban, van-e lényegi különbség a nagyvárosban és a kistelepüléseken élők személyes kapcsolathálója között. A kérdés vizsgálata során a társas támogatást nyújtó személyes kapcsolathálózatnak különböző részleteit vettük górcső alá a Nyíregyházi járásban készült kérdőíves adatfelvételtől származó adatok alapján. Ennek során foglalkoztunk az egyénhez legközelebb eső bizalmas kapcsolatokkal, úgymint a közeli családtagok, távolabbi rokonok, közeli vagy jó barátok alkotta kapcsolathálózattal, továbbá a már gyengébb kapcsolatoknak számító barátok, ismerősök által nyújtott társas támogatás gyakoriságával. A gyengébb kötések közül a társadalmi integrációt biztosító szomszédok, szomszédsági kapcsolatok, civil vagy egyházi szervezetekhez tartozásból eredő kapcsolatok kerültek tárgyalásra a járásra vonatkoztatva.

A közeli kapcsolatokról szólva lényeges megemlíteni, hogy a járás kis településein még az erős kapcsolatokhoz számító közeli barátok számát tekintve is lényeges elmaradás figyelhető meg Nyíregyházához viszonyítva is. Az átlagos barátszám a nagyvárosban öt, a járás kisebb településein pedig három. Fontos kiemelni a barátokkal nem rendelkezők arányát: Nyíregyházán a felnőtt lakosság 20 százaléka nem rendelkezik egyetlen baráttal sem, ez az arány a járás többi településén 42 (!) százalék. Az országos adatok szerint a felnőtt népesség 21%-ának nincs egyetlen barátja sem (TÁRKI Omnibusz, 2011).

A témához tartozik, hogy a járás kisebb településein minden korcsoport jelentősen kevesebb barátot említett, így ezeken a településeken az idősök izolációjának veszélye még erősebben fennáll.

Négy kérdés mentén vizsgáltuk, hogy mennyire számíthatnak családtagjaik, rokonaik, illetve barátaik, ismerőseik támogatására a járásban élő felnőttek. Összefoglalva elmondható, hogy a járásban a családtagok, rokonok támogatása dominál a hivatalos ügyek intézésében, az egészségügyi illetve az oktatási ellátással kapcsolatban, míg a barátok, rokoni támogatása a munkaerő-piaci összeköttetésekben, a jó állás, munkahely megszerzésében jelentős.

A magántársasági összejövetelek gyakoriságát, mint a bizalmas szolidaritás kis köréit vizsgáltuk. Általánosságban elmondható, hogy a társadalmi integrációt biztosító kötések hiányoznak, vagy nagyon kevésbé vannak jelen a járásban élő felnőtt lakosság kapcsolathálózatában. A járásban élők 45%-a jár el gyakran (legalább havonta) vendégségbe, fele (55%) fogad gyakran vendéget, és mintegy

harmaduk (30%) jár el legalább havonta szórakozni. Ezek az arányok rendre magasabbak Nyíregyházán és alacsonyabbak a járás többi településén.

A társadalmi integrációt szolgáló másik kapcsolati szegmens, a klubokhoz, szervezetekhez, kisebb közösségekhez való tartozás sem mutat kedvezőbb képet. A közösségi részvétel összességében meglehetősen szerény: a Nyíregyházi járás felnőtt lakosságának jelentős része, 77%-a nem tartozik semmilyen közösséghez, szervezethez. Nyíregyházán kicsivel kevesebben (72,5%), a járás többi településén kicsivel többen (81%) tartoznak ebbe a körbe.

Mindezt azért érdemes hangsúlyozni és felhívni rá a figyelmet, mert a bezáródás, izolálódás veszélye azoknál nagyobb, akiknek ugyan sok erős kapcsolatuk van, de kevés gyenge kötésű kapcsolattal rendelkeznek. Ezeknek az embereknek a kapcsolati hálójuk a sok erős kötés miatt nagyon sűrű, de túlságosan homogén, így az erőforrás nem tud széles körben áramlani, beszűkül az a pálya, ahol a különböző tőkék „közlekedhetnek”. Azok az emberek, akiknek kapcsolathálózatukban több gyenge kapcsolat van, könnyebben jutnak különböző erőforrásokhoz, könnyebben integrálódnak a társadalomba (Granovetter 1973, 1974, Angelusz-Tardos 1998, Gyarmati 2009, Dávid-Husztai-Vajda 2015).

Utasi Ágnes alapján a mikrotársadalmi integrációnak négy típusát különböztettünk meg és ezek gyakoriságát vizsgáltuk a járásban. Ha csak Nyíregyházát nézzük, megállapítható, hogy a nagyvárosi felnőtt népesség, a vizsgált paraméterek alapján, a társadalmilag nagyon erősen beágyazódott típusba sorolható. A következő típusba, a kiemelkedő rokoni támogatottsággal rendelkező csoportba a városi felnőttek 42%-a tartozik. A harmadik típus, az erős társasági-egyesületi kapcsolódással jellemezhető, a városban valamivel nagyobb (32%), mint a járás egészére vetítve, de így is csak minden harmadik nyíregyházi felnőttet lehet ebben a típusban említeni. A negyedik típus, a gyengén integrálódottak aránya Nyíregyházán 38%.

A járás többi települését elemezve látható, hogy a legtöbben (52%) a kiemelkedő rokoni támogatottsággal jellemezhető típusba sorolhatók. Viszont kiemelendő, hogy a gyengén integrálódottak aránya a járás többi településén 48%, azaz minden második felnőttre gyenge társadalmi beágyazottság jellemző kapcsolatait tekintve. Az erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bíró típus jellemző a legritkábban (23%) a járás kisebb településein.

A megkérdezettek kora illetve iskolai végzettsége jelentősen összefügg a mikrotársadalmi integráció típusaival, függetlenül a település típusától, azaz mind a nagyvárosra, mind a kisebb településekre jellemző.

Társadalmilag nagyon erős beágyazódottsággal jellemezhető csoportok településtől függetlenül a férfiak, a fiatalok (18-34 évesek) illetve a magas iskolai végzettséggel rendelkezők. A kiemelkedő rokoni támogatottsággal jellemezhető csoportok közé tartoznak a nők, az idősek (60 éves és idősebb népesség) és az alacsony iskolai végzettségűek. Erős társasági-egyesületi kapcsolatokkal bírók jellemzően a járásban főleg a férfiak (Nyíregyházán nincs különbség a két nem között), a fiatalok és a magas iskolai végzettségűek. A gyengén integrálódók közé a

nők, a 35-59 évesek és az alacsony iskolai végzettségűek sorolhatók, de nagy az aránya a járásban élő fiataloknak is ebben a csoportban.

A közösségi munka, a közösségfejlesztés, a közösségi tervezés hatékony módszerei lehetnek kis településeken, illetve kis közösségekben a társadalmi részvétel, a közösségi aktivitás generálására, fejlesztésére, közösségi akciók kidolgozására. A közösen tapasztalt és végigvitt aktivitások hozzájárulhatnak a személyes kapcsolati háló kiterjesztéséhez, a gyenge, híd-szerű kapcsolatokkal való feltöltéséhez, mely erősítheti a társadalmi integrációt és a társadalmi szolidaritás fokát.

Felhasznált irodalom

1. Angelusz R. – Tardos R. (1998): A kapcsolathálózati erőforrások átrendeződésének tendenciái a kilencvenes években. In: Kolosi T. – Tóth I.Gy. – Vukovich Gy. (szerk.): Társadalmi Riport, 1998.
2. Balogh E. – Fábián G. (2012): Támogató rendszerek, szociális problémák és segélyezés. In: Fábián G. - Patyán L. – Huszti É. (szerk): Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. START Nonprofit Kft. Nyíregyháza. 2012. pp. 135-154.
3. Bourdieu, P. (1983) Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz, R. (szerk.) (1999) A társadalmi rétegződés komponensei. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó. 156-177.
4. Coleman, J. S. (1988) Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95–120.
5. Dávid B. – Huszti É. – Lukács Á. (2015). A társas kapcsolatok jelentősége a társadalmi integrációban. Kézirat
6. Fábián G. (1997): A természetes védőháló és működésének néhány sajátossága Nyíregyházán. *Esély* 8 (3), 67-75.
7. Fábián G. - Patyán L. – Huszti É. (szerk): Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. START Nonprofit Kft. Nyíregyháza. 2012.
8. Granovetter, M.S. (1973): The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, Volume 78, Issue 6. p. 1360-1380.
9. Granovetter, M.S. (1974): *Getting a Job. Study of Contacts and Careers*. Cambridge: Harvard University Press
10. Granovetter, M. S. (1982) A gyenge kötések ereje. A hálózatelemzés felülvizsgálata. In: Angelusz, R. & Tardos, R. (szerk.) (1991) Társadalmak rejtett hálózata. Budapest: Magyar Közvéleménykutató Intézet. 371–400.
11. Gyarmati A. (2009): Hogyan verjük hidat az idősekhez? Az ötven év fölöttiek kommunikációs és kapcsolathálózatának néhány jellemzője. *Információs Társadalom*, 9. évf. 4. sz. www.epa.oszk.hu/01900/01963/.../infotars_2009_09_04_055-069.pdf
12. Huszti É. (2012): Társas kapcsolatok. Családi, rokon-, baráti kapcsolatok Nyíregyháza lakói körében 2008-2010. In: Fábián G. - Patyán L. – Huszti É. (szerk): Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. START Nonprofit Kft. Nyíregyháza. pp. 155-176
13. Huszti-Patyán-Fábián (szerk.): Életminőség Nyíregyházán 2012. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol.5.No.12-13. 2014
14. Huszti É. (2014): Társas kapcsolatok Nyíregyházán. In: Huszti-Patyán-Fábián (szerk.): Életminőség Nyíregyházán 2012. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol.5.No.12-13. pp. 143-165.
15. Hüse L. (2015): A szubjektív egészségi állapot tényezői és azok változása Nyíregyházán és vonzáskörzetében. *Acta Medicinæ et Sociologica* Vol. 6. No. 18-19: 96-120.

16. Kolosi T. – Tóth I.Gy. (szerk.): Újratervezés. Életutak és alkalmazkodás a rendszerváltás évtizedeiben. Kutatási jelentés a „Háztartások életút vizsgálata” (HÉV) alapján. 2008. <http://www.tarki.hu/hev/hev-1/ujratervezes-eletutak-es-alkalmazkodas-a-rendszervaltas-evtizedeiben>
17. Lin, N. (2008) A network theory of social capital. In: Castiglione, D., van Deth, J. W. & Wolleb, G. (szerk.) The Handbook of Social Capital. Oxford: Oxford University Press. 50–69.
18. Malakucziné Póka M. (2015): A Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 11-29.
19. Nyírcsák J. (1999): Természetes támogató-rendszerek Nyíregyházán. In: Lukácskó Zs.-Fábián G.-Fónai M. (szerk.): „Peremvidék” – szociális kutatások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Nyíregyháza–Salgótarján: DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar – Salgótarjáni Népjóléti Képzési Központ, 1999.
20. Omnibusz, 2011 http://www.academia.edu/1428370/TARKI_-_Omnibusz_-_Bar_egyre_tobb_a_baratunk_minden_otodik_felnottnek_nincs_baratja
21. Patyán L. (2015): A Nyíregyházi járásban élő idősök életkörülményei. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 162-180.
22. Sik, E. (2012) A kapcsolati tőke szociológiája. Budapest: Eötvös Kiadó.
23. Szabó L., (2005) A társadalmi támaszt nyújtó személyes kapcsolatháló és a szubjektív életminőség összefüggései az egészséges és mozgáskorlátozott személyek körében. PhD értekezés. <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/95/>
24. Szigeti F.-Fábián G.-Takács P. (2015): Az érzelmi jólléti mérése a Nyíregyházi járás településein. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 145-161.
25. Takács P. – Fábián G. – Szigeti F. (2015): A Nyíregyházi Háztartáspanel életminőségi modellvizsgálatok legújabb eredményei, valamint az életminőség modell bővítésének lehetőségei a Rough Set Theory alkalmazásával című tanulmányt. Acta Medicinae et Sociologica Vol. 6. No. 18-19: 198-225.
26. Utasi Á. (2002): A bizalom hálója. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó.
27. Utasi Á. szerk. (2006): A szubjektív életminőség forrásai. Biztonság és kapcsolatok. MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest.
28. Utasi Á. (2008) Éltető Kapcsolatok - A kapcsolatok hatása a szubjektív életminőségre. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.
29. Utasi Á. (2013): Kötelékben. Szolidaritás-hálók és közélet. Belvedere, Szeged, 2013.

A szerző

Husztai Éva Ph.D. szociológus, főiskolai docens

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.